

ВІКТОР
ПЕЛЕВІН
КАРТА СВІТУ

t

РОМАН

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2011

ЧАСТИНА 1

ЗАЛІЗНА БОРОДА

I

Коли дорога пішла на гору, старенький паротяг сповільнив хід. Це було вельми до речі — на очі навернулася напрочуд гарна панорама за вікном, і обидва пасажери в купе, щойно покинувши пити чай, надовго поринули в споглядання.

На вершині високого пагорба біліла шляхетська садиба, без сумніву, споруджена коштом якогось примхливого марнотратника.

Будівля була красива й дивна: вона скидалась чи то на житло ельфів, чи то на замок рицарів-монахів. Білі шпилі, стрільчасті вікна, легкі мармурові альтанки, що підносилися з вигадливо пострижених кущів парку, — все це здавалося нереальним на цілком російському обширі, між сірих хат, косих тинів і сторчма поставлених на городах опудал, схожих на хрести з останками ще за часів Риму розіпнутих рабів.

Але орач, який ішов за плугом по схилу горба, мав навіть більше незвичного, ніж білий замок. Це був високий чорнобородий чоловік міцної статури, одягнений у довгу сорочку. Його ноги були босі, а долоні лежали на ручках дерев'яного рала, що його тяг за собою кінь-битюг.

— Чи ви не вважаєте, ваша святосте, що в цій картині є дещо біблійне?

Запитав пасажир із густими рудавими вусами, одягнений у коричневу картату пару й таке саме кепі. А звертався до молодого священика в чорному каптурі й темно-фіолетовій рясі, який сидів навпроти.

Священик, дуже схожий на орача за вікном статурою та бородою, відвернувся від скла і з люб'язним усміхом запитав:

— Що ж саме ви бачите в цьому біблійного, добродію? Пан у картатому кепі трохи знітився.

— Дещо прадавнє й величне, точніше буде мовити, — відповів він. — Біблія, як ми знаємо, теж належить до прадавнього й величного. В отакому, прошу пана, порівняльному ключі. Даруйте, коли не до ладу сказав.

— Та що ви, — відмовив священик. — Не треба бути настільки апологетичним.

— Перепрошую, як?

— Апологетичним, схильним зайве перепрошувати. Миряни в розмові зі священством завжди стараються спом'янути духовне. Лихого тут нема, навпаки — втішає, що ми самим виглядом своїм наvertsаємо помисли до високих предметів...

— Кнопф, — представився картатий добродій. — Ардальйон Кнопф, торгівля залізними товарами. Я, здається, так і не назвався. А ви — отець Паїсій, я пам'ятаю.

Священик нахилив чорний каптур. Кнопф знову повернувся до вікна. Садиба й орач були все ще в обсязі ока.

— А чи знаєте, що за таємничий замок на пагорбі, отче Паїсію? Це Ясна Поляна, садиба графа Т.

Він вимовив так — «графа Те».

— Невже? — поштиво, але без інтересу перепитав священик. — Яке дивне ім'я.

— Графа стали так називати через газетярів, — пояснив Кнопф. — Розповідаючи про його пригоди, газети ніколи не згадують його справжнього прізвища, щоб не потрапитись під статтю про дифамації. Це прізвисько тепер йому замість імені.

— Романтично, — всміхнувся священик.

— Так. А схилом іде, гадаю, сам граф Т. У нього, прошу пана, це замісто вранішнього моціону. Виняткова людина.

Отець Паїсій зробив чемний порух плечима, ніби водночас у подиві знизавши ними і таки згодившись із бесідником.

— А що ж, — відповів він, — кілька годин селянської праці не зашкодять і графу.

— Насмілюся запитати, — швидко промовив Кнопф, ніби тільки й чекавши цієї секунди, — а як ви, ваша святосте, ставитесь до відлучення графа Т. від церкви?

Священик посерйознішав.

— Це вкрай трагічний факт, — сказав він тихо, — бо що може бути гіршого, ніж вигнання чада церкви з її лона? Та причиною, вочевидь, неподобства й гріховні діяння графа. Утім, вони мені не зовсім відомі.

— Неподобства? Тут я насмілюся заперечити вашій святості. Граф Т. — один із високих моральних авторитетів нашого часу. І його велич нітрохи не вменшилась через відлучення. А от авторитет церкви, прошу пана...

— Які ж ви маєте підстави вважати графа Т. моральним авторитетом? — поцікавився священик.

— Як же ж. Захисник пригноблених, шляхетний аристократ, що не боїться кинути виклик злу там, де безсилі поліція і уряд... Кумир простих людей. Улюбленець жіноцтва, зрештою. Справжній народний герой, хоч і граф! Не диво, що його починає побоюватись навіть владущий дім.

Слова «владущий дім» Кнопф вимовив пошепки, значущо випнувши очі, і тицьнув пальцем угору.

— Марнота марнот, наймарніша марнота, — промовив отець Паїсій з усмішкою. — Моральний авторитет здобувають ціною зазнаних притисків і мук і не пов'язаний зі схваленням натовпу. Інакше доведеться приписати його й танцівниці, що вечорами піднімає голі ніжки перед залом, поки її роздивляються через лорнет.

І отець Паїсій показав двома пальцями, як саме піднімаються ніжки.

— Одначе граф Т. не танцівниця, — заперечив Кнопф. — І притисків таки не уникнув. Чи знаєте ви, що за ним установлено таємний нагляд поліції і йому заборонено полишати садибу? Влада начебто побоюється за здоров'я його глузду. У сімейних колах подекують, що граф вирішив піти в Оптину Пустинь.

— Оптину Пустинь? — отець Паїсій наспився. — А для чого? І що це таке?

— Графова ціль мені невідома. А про смисл сих слів кажуть дуже різне. Одні гадають, що це певний таємний монастир, де граф збирається дістати духовне напутіння від святих старців-схимників. Другі твердять, що «Оптина Пустинь» — то заведене в секти ісихастів позначення крайньої містичної межі, вершини духовного сходження, і це не слід розуміти в географічному смислі. Треті, в урядових колах...

Зовсім не уявляю їхніх думок, але з якоїсь причини графів намір проникнути в Оптину Пустинь видається їм небезпечним. І навперейми Залізній Бороді послано кращих агентів охоранки.

— Залізній Бороді? — перепитав священик.

— Еге, так графа називають у Третьому відділі.

— Звідки у вас ці відомості?

Кнопф заподажливо вийняв із кишені складену газету:

— А от, пишуть у «Петербурзьких пересудах».

Священик засміявся.

— На вашому місці я не давав би великої сили чуткам, що їх розсипають такі-от часописи. Це все пусті балачки, повірте мені.

Кнопф поглянув на годинник, потім уважно глянув на священика.

— Однак відомості про домашній арешт графа достоту правдиві, — сказав він. — У мене, знаєте, є знайомства в поліції. Мені це по секрету розповіли. І ще багато інтересного.

— Що ж саме, дозвольте поцікавитись?

— Подейкують, — сказав Кнопф, уважно дивлячись на отця Паїсія, — граф Т. завів собі двійника, високого здорованя з-поміж селян. Зробив йому бороду зі старої перуки. І виряджає орати до кур'єрського щоразу, коли хоче непомітно зникнути з садиби. А сам ховається, перевдягнувшись. Сідає на поїзд, оце саме там, де ви ввійшли, панотче, і їде собі в справах...

— Он воно що, — озвався отець Паїсій. — Цікаво. Одначе, пане Кнопфе, як для торгівця залізними товарами, ви дуже обізнані з поліційними справами.

ЗМІСТ

Частина 1. Залізна Борода	3
Частина 2. Удар імператора	186